



רשומות

הצעות חוק

ה מ מ ש ל ה

26 ביוני 2017

1139

ב' בתמוז התשע"ז

עמוד

הצעת חוק בתי המשפט (תיקון מס' 90) (מינוי מומחה מטעם בית המשפט), התשע"ז-2017 1144

הצעת חוק בתי המשפט (תיקון מס' 90) (מינוי מומחה מטעם בית המשפט), התשע"ז-2017

הוספת סעיף 108א 1. בחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984¹ (להלן – החוק העיקרי), אחרי סעיף 108 יבוא:

ד ב ר י ה ס ב ר

כראיה לכאורה לאמור בהם במשפט האזרחי, וזאת בהתאם לסעיף 42 לפקודת הראיות [נוסח חדש], התשל"א-1971.

על פי הדין כיום, בשני סוגי ההליכים, אם ירצה נפגע עבירת המין להוכיח במשפט כי נגרם לו נזק ממזני כתוצאה מן העבירה (פיזי או נפשי), יידרש, ככל תובע אחר, לצרף לתביעתו חוות דעת מומחה, וזו תהיה מבוססת על בדיקה אישית שלו על ידי המומחה ועל מידע אישי מפורט ורגיש שמסר לו. נוסף על כך הנתבע, שהוא העבריין הפוגע שהורשע בהליך הפלילי, יהיה ראוי לדרוש כי התובע יעמוד לבדיקה של מומחה מטעמו.

נפגעי עבירות מין הוכרו בפסיקה ובחקיקה (למשל בחוק זכויות נפגעי עבירה, התשס"א-2001), כקבוצת נפגעים בעלי ייחודיות ומאפיינים טיפוסיים, המצדיקים מענה משפטי ומערכתי מיוחד. עבירות מין, מעצם טבען, כוללות יסוד משמעותי של פגיעה באוטונומיה של אדם על גופו ועל חירותו, ולרוב מביאות לתחושת אובדן שליטה של הנפגע על חייו ועל צנעת פרטיותו. מאפיינים ייחודיים אלה משליכים גם על אפשרות הגשתה של תביעה אזרחית לפיצויים נגד הפוגע.

פנייה של נפגע עבירת מין למומחה, לצורך ביצוע בדיקה (נפשית או גופנית) והערכה ושערוך של הנזקים ארוכי הטווח שנגרמו לו, כרוכה בקשיים משמעותיים מבחינת הנפגע. נפגעי עבירות אלה סובלים באופן מיוחד מטראומה נפשית הקשורה בחילול כבודם על ידי העבריין, תחושת אובדן שליטה על גופם ועל חירותם וחוויה של העדר מרחב אישי ברהגנה. בקרב נפגעים אלה מוכרים תסמינים נפשיים של חרדה, הימנעות מיצירת קשרים חברתיים, קושי במתן אמון, פגיעה בתחושת הביטחון האישי ועוד. מצבו הנפשי של הנפגע עשוי להיות מורכב עוד יותר לאחר ניהול הליך פלילי, שהוא כשלעצמו אירוע מתמשך, אשר כולל חוויות מורכבות מבחינת הנפגע, בהיבטים של חשיפה בפני אחרים, חוויה מחדש של האירוע הפוגעני, מפגש עם הפוגע ועוד. על כן, בנקודת הזמן שלאחר תום ההליך הפלילי, צפוי כי נפגע עבירת מין יחשוש מפני התמודדות משפטית נוספת, לא כל שכן כזו הכרוכה בחשיפה לפני כמה מומחים ופירוט לפנייהם של כלל הנזקים שנגרמו לו.

נוכח קשיים אלה מוצע לייצר מנגנון שיקל על נפגעי עבירות מין לממש את זכותם להגיש תביעות כאמור. הפתרון המוצע הוא מינוי מומחה מטעם בית המשפט,

סעיפים בהליך האזרחי רשאי כל צד להביא מומחה מטעמו להוכחת עילת התביעה. ואולם יש מקרים שבהם קיימת הצדקה להסמכת בית המשפט הדין בתביעה אזרחית, למנות מומחה מטעמו, חלק הגשת חוות דעת מומחים מטעם הצדדים. כך למשל, בחוק הפיצויים לנפגעי תאונת דרכים, התשל"ה-1975, וכן בחוק בית המשפט לענייני משפחה, התשנ"ה-1995.

הטעמים המצדיקים להסמיך את בית המשפט למנות מומחה מטעמו עשויים להיות טעמים שונים הכרוכים בין השאר בסוג התביעה, במאפייני התובע או ביעילות ההליך המשפטי, קיצורו או חיכוך בהוצאות הצדדים.

מוצע, בסעיף 1 להצעת החוק, לתקן את חוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984 (להלן – החוק), ולקבוע בסעיף 108א(א) המוצע, הסמכה כללית לשר המשפטים לקבוע בתקנות סדרי הדין הוראות מיוחדות לעניין מינוי מומחה מטעם בית המשפט בעניינים המנויים בתוספת החמישית לחוק, כנוסחה המוצע בסעיף 2 להצעת החוק. בנוסף מוצע לקבוע, בסעיף 108א(ב) המוצע, כי במקרים שבהם נקבעו תקנות כאמור ובית המשפט הורה על מינוי מומחה מטעמו, לא יהיה בעל דין ראוי להביא עדות מומחה נוספת על עדות זו, אלא ברשות בית המשפט, מטעמים מיוחדים שיירשמו.

על פי התוספת החמישית בנוסחה המוצע בסעיף 2 להצעת החוק, שר המשפטים יהיה מוסמך לקבוע הוראות מיוחדות לעניין מינוי מומחה מטעם בית המשפט בתביעה אזרחית של נפגע עבירת מין כנגד העבריין שהורשע בביצוע העבירה בו, בכל הנוגע למצבו הרפואי של התובע (נפגע עבירת המין).

נפגע עבירה שניזוק בעבירה אשר נוהל בשלה הליך פלילי שהסתיים בהרשעה, זכאי להגיש נגד העבריין תביעת נזיקין לפיצויים בעבור נזקים אלה. תביעה כאמור יכולה להיות מוגשת בהתאם לסעיף 77 לחוק, כתביעה אזרחית נגרת לפלילים, אם הוגשה בתוך 90 ימים מהמועד שבו הפך פסק הדין הפלילי לחלוט. משמעות הדבר היא, כי רואים בנתבע כמי שאחריותו למעשים נושא התביעה הוכחה במשפט האזרחי במידה הנדרשת, נוכח הממצאים במשפט הפלילי, ואין צורך להוכיח אותם שנית. אפשרות נוספת העומדת בפני נפגע העבירה, היא בהגשת תביעה אזרחית "רגילה", אשר במהלכה הממצאים והמסקנות שנקבעו במשפט הפלילי בעניינו של המורשע יהיו קבילים

¹ ס"ח התשמ"ה, עמ' 198; התשע"ז, עמ' 695.

108א. (א) בתקנות סדרי דין לפי סעיף 108, רשאי שר המשפטים לקבוע הוראות מיוחדות לעניין מינוי מומחה מטעם בית המשפט אשר יחווה את דעתו בכתב בעניינים המנויים בתוספת החמישית.

(ב) מינה בית המשפט מומחה מטעמו בהתאם לתקנות לפי סעיף קטן (א), לא יהיה רשאי בעל דין להביא עדות נוספת של מומחה לעניין הנדון, אלא ברשות בית המשפט מטעמים מיוחדים שיירשמו.

(ג) שר המשפטים, באישור ועדת החוקה חוק ומשפט של הכנסת, רשאי, בצו, לשנות את התוספת החמישית.²

2. אחרי התוספת הרביעית לחוק העיקרי יבוא:

הוספת תוספת
חמישית

“תוספת חמישית”

(סעיף 108א)

1. מצבו הרפואי של התובע בתביעה אזרחית בשל עבירת מין; לעניין זה –

“תביעה אזרחית” – תביעה אזרחית הנגררת להרשעה בפלילים כאמור בסעיף 77, או משפט אזרחי שהוגש בו כראיה פסק דין חלוט במשפט פלילי לפי סעיף 42 לפקודת הראיות [נוסח חדש], התשל”א–1971²;

“עבירת מין” – עבירה לפי סימן ה’ בפרק י’ לחוק העונשין, התשל”ז–1977³ שהנתבע ביצע כלפי התובע והורשע בה.”

ד ב ר י ה ס ב ר

ממנו ריבוי חקירות בעניינים אינטימיים מביכים, זאת בהתאם לכלל “גדול כבוד הבריות” (תלמוד בבלי, ברכות יט ע”ב) והן משום שכלל לפי המשפט העברי עדיף מומחה שאינו מוטה.

בסעיף 108א(ג) המוצע, מוצע להסמיך את שר המשפטים, באישור ועדת החוקה חוק ומשפט, לשנות בצו את התוספת החמישית ובכלל זה לקבוע עניינים נוספים (מלבד מצבו הרפואי של התובע בשל עבירת מין) שלגביהם יהיה ניתן לקבוע בתקנות סדרי הדין הוראות מיוחדות לעניין מינוי מומחה מטעם בית המשפט.

הדרישה לקבוע את רשימת העניינים שעליהם יחול ההסדר בתוספת לחוק נעוצה בכך שכלל בעל דין רשאי להוכיח את טענותיו באמצעות חוות דעת מטעמו וכדי שהמחוקק יחרוג מכלל זה הוא נדרש לבחון את הטעמים המצדיקים זאת לגבי כל עניין ועניין.

וקביעה כי לא תותר הבאת חוות דעת מומחה מטעם אחד מהצדדים, אלא מנימוקים מיוחדים שיירשמו אם מצא בית המשפט שטעמים אלה גוברים בנסיבות העניין על הצורך להגן על נפגע עבירת המין מפני בדיקה וחשיפה נוספת לפני מומחה נוסף. כך מינוי המומחה מטעם בית המשפט ימנע את הצורך של התובע להיבדק בידי כמה מומחים שונים ויבטיח כי המומחה יהיה מומחה אובייקטיבי בעל מומחיות הצריכה לעניין, שביית המשפט סבור כי הוא המומחה המתאים בנסיבות העניין למתן חוות דעת. פתרון זה מאזן בין הצורך לתת מענה לקשיים שהוצגו ולהקל על החסמים מפני הגשת תביעות של נפגעי עבירות מין, לבין זכויותיו של נתבע בהליך אזרחי.

יצוין כי התיקון המוצע עולה בקנה אחד עם עקרונות המשפט העברי, הן משום ההגנה על כבודו של התובע והמגמה להמעט ככל האפשר בפגיעה בכבודו כך שייחסכו

² דיני מדינת ישראל, נוסח חדש 18, עמ’ 421.

³ ס”ח התשל”ז, עמ’ 226.

